

IVAN BOSCO

PREVENTIVNI SUSTAV
U ODGOJU OMLADINE

IVAN BOSCO

PREVENTIVNI SUSTAV
U ODGOJU OMLADINE

SALESIANA

ZAGREB, 2009.

Izvadak iz knjige:

Konstitucije i pravilnik Družbe svetog Franje Saleškog,
Salesiana, Zagreb, 2009., str. 409–416.

© 2009 by Salesiana d.o.o., Zagreb

PREVENTIVNI SUSTAV U ODGOJU OMLADINE*

Više puta su tražili da izrazim usmeno ili pismeno neke misli o takozvanom preventivnom sustavu, što se običava primjenjivati u našim kućama. Zbog nedostatka vremena nisam mogao do sada udovoljiti toj želji, a sada želeći tiskati pravilnik koji se do sada gotovo uvijek tradicionalno upotrebljavao, držim prikladnim dati o tome bilješku koja će, međutim, biti kao sadržaj jednog djelca što ga spremam, ako mi Bog dopusti toliko života da ga mognem dovršiti, a to je jedino na korist teškog umijeća odgoja mladih. Govorit ću dakle u čemu se sastoji preventivni sustav i zašto se treba promicati te o njegovoj praktičnoj primjeni i njegovim prednostima.

1. U čemu se sastoji preventivni sustav i zašto se treba promicati

Dva su se sustava u svako vrijeme upotrebljavala u odgoju omladine: preventivni i represivni. Represivni se sustav sastoji u tome da se podložnici upoznaju sa za-

* *Regolamento per le case della Società di S. Francesco di Sales [Pravilnik za kuće Družbe sv. Franje Saleškog]*, Torino, Tipografia Salesiana, 1877, str. 3-13; [OE, XXIX, 99-109].

konom, zatim se nadziru kako bi se otkrili prestupnici te se, gdje je to potrebno, odredi zaslužena kazna. Po ovom sustavu riječi i izgled poglavara trebaju uvijek biti strogi i, dapače, prijeteći, a on sam treba izbjegavati svaku prisutnost s podložnicima.

Da bi uvećao vrijednost svog autoriteta, ravnatelj rijetko kad smije biti među svojim podložnicima, i to većinom samo kad je riječ o kažnjavanju ili prijetnji. Ovaj je sustav lagan, manje zahtjevan i koristan je posebno u vojsci i općenito među odraslim i razboritim osobama, koje trebaju biti same od sebe sposobne znati i sjećati se onoga što je u skladu sa zakonom i drugim propisima.

Različit je i, rekao bih, oprečan preventivni sustav. On se sastoji u tome da se upoznaju propisi i pravila neke ustanove, a zatim se nadzire tako da učenici uvijek imaju nad sobom budno oko ravnatelja ili njegovih pomoćnika (asistenata), koji kao prijazni očevi govore, upućuju u svaki događaj, savjetuju i ljubazno ispravljaju, što znači: onemogućiti odgajanje da učine prekršaj.

Ovaj se sustav sav temelji na razumu, vjeri i ljubaznosti. Stoga isključuje svaku nasilnu kaznu i nastoji odstraniti čak i lakše kazne. Čini se da ovaj sustav ima prednost zbog sljedećih razloga:

1. Odgajnik prethodno upozoren ne ostaje potišten zbog učinjenih grešaka, kao što to biva kad se one dojavu poglavaru. Ne srdi se nikada zbog opomena ili zbog prijeteće ili izrečene kazne, jer je u njoj uvijek prijateljsko i preventivno upozorenje koje ga urazumljuje, štoviše uspijeva pridobiti srce, tako da odgajnik spozna nužnost kazne i gotovo je želi.

- II. Najvažniji je razlog mladenačka dinamičnost, koja u jednom trenutku zaboravi disciplinska pravila i kazne kojima se ona prijete. Stoga dječak često skrivi i zasluži kaznu, na koju nikad nije pazio, koje se uopće nije sjetio u času učinjene greške i koju bi sigurno izbjegao da ga je koji prijateljski glas opomenuo.
- III. Represivni sustav može spriječiti nered, ali će teško prestupnike učiniti boljim. Opazilo se da mladići ne zaboravljaju podnesene kazne i da, štoviše, čuvaju gorčinu sa željom da zbate jaram i čak da se osvete. Katkad se čini da se ne obaziru na to, ali tko prati njihovo vladanje, zna da su strašne mladenačke uspomene, da lako zaboravljaju kazne primljene od roditelja, ali mnogo teže one od odgajatelja. Činjenice potvrđuju da su se neki u starosti grubo osvetili za određene kazne što su ih pravedno snašle u vrijeme njihova odgoja. Preventivni sustav čini odgajnika prijateljem koji u asistentu prepoznaje dobrotvora koji ga opominje, želi ga učiniti dobrim, osloboditi ga neugodnosti kazne i sramote.
- IV. Preventivni sustav upućuje odgajnika tako da odgajatelj može neprestance govoriti jezikom srca bilo za vrijeme odgoja, bilo poslije njega. Odgajatelj će, zadobivši srce svoga šticećenika, imati nad njim veliku vlast, opominjati ga, savjetovati te ispravljati također i onda kad se bude nalazio u službi, na nekom položaju ili se bavio trgovinom. Zbog ovih i mnogih drugih razloga čini se da preventivni sustav mora imati prednost pred represivnim.

2. Primjena preventivnog sustava

Primjena ovog sustava potpuno se oslanja na riječi sv. Pavla koji kaže: »*Ljubav je velikodušna, dobrostiva je ljubav... sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi.*« Zato samo kršćanin može s uspjehom primijeniti preventivni sustav. Razum i vjera jesu sredstva kojima se odgajatelj treba stalno služiti, poučavati ih i prakticirati, ako želi da ga slušaju i da postigne svoj cilj.

- I. Ravnatelj se stoga treba sav posvetiti svojim odgajanicima. Nikada ne preuzimati dužnosti koje bi ga udaljile iz njegove službe, nego dapače uvijek biti sa svojim odgajanicima, svaki put kad nisu dužnošću vezani za kakvo zanimanje, osim ako ih drugi asistiraju kako treba.
- II. Učitelji, poglavari i asistenti trebaju biti provjereni moralnosti. Neka nastoje izbjegavati kao kugu svaku vrstu navezanosti ili posebnog prijateljstva s odgajanicima, i neka se sjećaju da zastranjenje samo jednog može kompromitirati cijelu odgojnu ustanovu. Neka se postupa tako da odgajanci nikad ne budu sami. Koliko je to moguće, neka ih asistenti prethode na mjesto gdje se trebaju sabrati. Neka se zadrže s njima dok ih drugi ne preuzmu. Neka ih nikada ne ostavljaju besposlene.
- III. Neka im se dadne obilna sloboda da skaču, trče, galame do mile volje. Tjelovježba, glazba, deklamiranje, kazalište, šetnje jesu vrlo uspješna sredstva za postizanje discipline, unapređenje moralnosti i zdravlja. Neka se pazi samo da predmet zabave, osobe koje nastupaju te razgovori ne budu

za osudu. Činite sve što želite, govorio je sv. Filip Neri, meni je dovoljno da ne grijешite.

- IV. Česta ispovijed, česta pričest, svagdanja misa jesu stupovi koji drže odgojnu zgradu, od koje se žele udaljiti prijetnja i batina. Nikad ne obvezivati mlade da pristupaju svetim sakramentima, nego ih samo poticati i omogućiti im da se njima okoriste. A prigodom duhovnih vježbi, trodnevica, devetnica, propovijedi, katekizma neka se istakne ljepota, veličina, svetost one vjere koja predlaže tako laka sredstva, tako korisna za civilno društvo, za mir srca, za spas duše, kao što su upravo sveti sakramenti. Na taj će način mladi dragovaljno prihvatiti te vježbe pobožnosti. Pristupat će vrlo rado, sa zadovoljstvom i plodonosno.
- V. Neka se najbudnije pazi kako bi se spriječilo da se u zavod uvuku drugovi, knjige ili osobe s ružnim govorom. Izbor dobrog vratara blago je za odgojnu kuću.
- VI. Svake večeri poslije redovnih molitava, a prije nego odgajanici idu na počinak, ravnatelj ili njegov zamjenik neka uputi javno nekoliko srdačnih riječi dajući koju uputu ili savjet u vezi s onim što treba činiti ili izbjegavati. Neka nastoji izvući glavne pouke iz onog što se dogodilo tijekom dana u zavodu ili izvan njega; ali njegov govor neka nikada ne bude dulji od dvije ili tri minute. To je ključ moralnosti, dobrog vladanja i dobrog uspjeha u odgoju.
- VII. Treba se kloniti kao kuge mišljenja onog koji bi htio odgoditi prvu pričest do poodmakle dobi,

kad je već đavao zauzeo srce mladića na beskrajnu štetu njegove nevinosti. Prema disciplini prvotne Crkve običavalo se davati djeci posvećene hostije koje su preostale od uskrsne pričesti. To nam pomaže da shvatimo koliko Crkva želi da djeca na vrijeme prime sv. pričest. Kada dijete zna razlikovati kruh od kruha, i uz dovoljnu pouku, neka se ne obazire više na dob i neka dođe Nebeski vladar da kraljuje u blagoslovljenoj duši.

VIII. Katekizmi preporučuju čestu pričest. Sv. Filip Neri ju je savjetovao svakih osam dana, a i još češće. Tridentski koncil jasno kaže da najžarče želi da svaki kršćanin kad prisustvuje svetoj misi isto tako pristupi pričesti. Ali pričest neka ne bude samo duhovna, već sakramentalna, da bi se izvukla najveća korist iz ove uzvišene i božanske žrtve (Tridentski sabor, XXII. sjednica, VI. poglavlje).

3. Korist preventivnog sustava

Netko će reći da je ovaj sustav u praksi težak. Napominjem da odgajanicima uspijeva mnogo lakše. Za njih je ugodniji, korisniji. Za odgajatelje pak uključuje neke poteškoće koje se, međutim, umanjuju ako se odgajatelj s revnošću posveti svom djelu. Odgajatelj treba biti spreman suočiti se sa svakom smetnjom, svakim naporom da bi postigao svoj cilj, a to je građanski, moralni i znanstveni odgoj njegovih odgajanika.

Osim gore navedenih prednosti, ovdje se još dodaje:

I. Odgajanik će uvijek biti pun poštovanja prema odgajatelju i uvijek će se sa zadovoljstvom sjećati

ravnateljstva što ga je imao, smatrajući neprestance svoje učitelje i poglavare kao očeve i braću. Kamo god idu ovi odgajanci, većinom su na utjehu obitelji, korisni građani i dobri kršćani.

- II. Kakav god bio karakter, narav, moralno stanje nekog odgajnika u času njegova primanja, roditelji mogu biti sigurni da njihov sin neće nazadovati. Može se uzeti za sigurno da će se uvijek postići nekakvo poboljšanje. Dapače, neki dječaci koji su mnogo vremena bili bič roditelja i čak izbačeni iz popravnih domova, odgajani prema ovim načelima, promijenili su narav, karakter, provodili su pristojan život i sada zauzimaju časna mjesta u društvu, postavši tako oslonac obitelji, ures mjesta u kojem borave.
- III. Odgajanci koji bi iz avanture ušli u zavod s lošim navikama ne mogu naškoditi svojim drugovima. Dobrim mladićima oni ne mogu naštetiti, jer nemaju ni vremena, ni mjesta, ni prigode, jer bi asistent, koji je, pretpostavljamo, prisutan, odmah tome doskočio.

Riječ o kaznama

Kojeg se pravila držati u određivanju kazne? Gdje je moguće, neka se nikad ne kažnjava. Gdje pak nužda traži suzbijanje, treba se pridržavati sljedećeg:

- I. Neka odgajatelj nastoji među pitomcima da bude ljubljen, ako želi da ga se boje. U tom je slučaju uskraćenje naklonosti kazna, ali kazna koja potiče, ulijeva hrabrost i nikad ne ponizuje.

- II. Kod mladih je kazna ono što služi kao kazna. Opazilo se da oštar pogled kod nekih proizvodi veći učinak nego što bi to učinila pljuska. Pohvala kad je neka stvar dobro učinjena, ukor kad je zanemarena, već je nagrada ili kazna.
- III. Izuzevši najrjeđe slučajeve, opomene i kazne neka se ne daju nikada javno, već privatno, daleko od kolega, i neka se upotrijebi najveća razboritost i strpljivost kako bi se učinilo da odgajnik shvati svoju krivicu razumnom i vjerom.
- IV. Udariti na bilo koji način, siliti na klečanje u bolnom stavu, vući za uši i druge slične kazne treba bezuvjetno izbjegavati, jer su zabranjene građanskim zakonima, jako izazivaju mlade i ponizuju odgajatelja.
- V. Neka se ravnatelj potruži da se dobro upoznaju pravila, nagrade i kazne određene disciplinskim zakonom, da se odgajnik ne bi mogao ispričati govoreći: Nisam znao da je to preporučeno ili zabranjeno.

Ako se u našim kućama bude prakticirao ovaj sustav, ja vjerujem da ćemo moći postići veliku korist, bez upotrebe batine ili neke druge nasilne kazne. Već otprilike četrdeset godina radim s mladima i ne sjećam se da bih upotrijebio kakvu kaznu, a s pomoću Božjom sam uvijek postigao ne samo ono što bijaše dužnost nego također i ono što sam jednostavno želio, i to od onih istih dječaka za koje se činilo da je izgubljena nada u dobar uspjeh.

Sadržaj

1. U čemu se sastoji preventivni sustav i zašto se treba promicati	1
2. Primjena preventivnog sustava	4
3. Korist preventivnog sustava	6
Riječ o kaznama	7

